

Utjecaj turizma na prirodnu osnovu malih otočnih država: primjer Oceanije

Knežević, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:989687>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke
studije

MATEA KNEŽEVIĆ

**UTJECAJI TURIZMA NA PRIRODNU OSNOVU MALIH
OTOČNIH DRŽAVA: PRIMJER OCEANIJA**

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke
studije

MATEA KNEŽEVIĆ

**UTJECAJI TURIZMA NA PRIRODNU OSNOVU MALIH
OTOČNIH DRŽAVA: PRIMJER OCEANIJA**

Završni rad

JMBAG: 0303029661

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij Kultura i turizam

Predmet: Turistička geografija svijeta

Znanstveno područje:

Znanstveno polje:

Znanstvena grana:

Mentor: doc. dr. sc. Nikola Vojnović

Pula, 2021.



IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, 2021. godine



IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

Sadržaj

UVOD.....	1
1. MALE OTOČNE DRŽAVE.....	3
1.1. Pojmovno određenje.....	3
1.2. Karakteristike gospodarstva.....	5
1.3. Problemi i izazovi razvoja malih otočnih država.....	6
1.4. Gestrateška uloga malih otočnih država u međunarodnom okruženju.....	8
2. TURIZAM U MALIM OTOČNIM DRŽAVAMA.....	11
2.1. Specifičnosti turizma u malim otočnim državama.....	11
2.2. Učinci razvoja turizma u malim otočnim državama.....	12
2.2.1. Pozitivni učinci razvoja turizma u malim otočnim državama.....	13
2.2.2. Negativni učinci razvoja turizma u malim otočnim državama.....	14
2.3. Održivi razvoj turizma u malim otočnim državama.....	15
3. TURIZAM I PRIRODNA OSNOVA.....	17
3.1. Prirodna osnova kao osnovni turistički resurs.....	17
3.2. Pozitivni utjecaji turizma na prirodnu osnovu.....	19
3.3. Negativni utjecaji turizma na prirodnu osnovu.....	20
4. TURIZAM I MALE OTOČNE DRŽAVE OCEANIJE.....	22
4.1. Male otočne države Oceanije – pojmovno određenje.....	22
4.2. Čimbenici razvoja turizma u malim otočnim državama Oceanije.....	25
4.3. Turistički pokazatelji u malim otočnim državama Oceanije.....	26
4.4. Utjecaj turizma na prirodnu osnovu u malim otočnim državama Oceanije.....	31
4.5. Održivi razvoj turizma u malim otočnim državama Oceanije.....	32
ZAKLJUČAK.....	35
POPIS LITERATURE.....	36
POPIS TABLICA.....	39
SAŽETAK.....	40
SUMMARY.....	41

UVOD

Tema ovog završnog rada su utjecaji turizma na prirodnu osnovu malih otočnih država s posebnim osvrtom za države Oceanije.

Za male otočne države prirodna osnova u velikom broju slučajeva predstavlja osnovni turistički resurs uz već postojeću predispoziciju turističke atraktivnosti s obzirom da je riječ o otoku ili skupini otoka. Kada se promatraju učinci turizma, najčešće se naglasak stavlja na većinom pozitivne ekonomske učinke turizma, no socio-kulturni i okolišni utjecaji zbog toga ne smiju biti zanemareni, posebice u slučaju malih otočnih država.

Predmet istraživanja su male otočne države, njihove specifičnosti i turistički razvoj, a posebice utjecaji turizma na prirodnu osnovu kao njihov osnovni turistički resurs. Izdvojit će se kako pozitivni, tako i negativni učinci turizma.

S obzirom da je zbog oskudnosti ostalih resursa u nekim zemljama turizam jedina mogućnost gospodarskog razvoja, glavni cilj istraživanja je ukazati na učinke turizma na prirodnu osnovu malih otočnih država. Posebni cilj je ukazati na specifičnosti i osjetljivosti malih otočnih država i njihovih gospodarstava na vanjske utjecaje.

Svrha istraživanja je prepoznati i shvatiti specifične utjecaje turizma na ovu skupinu zemalja i njihovu prirodnu osnovu s posebnim naglaskom na male otočne države Oceanije.

Istraživačka pitanja koje se nameću kroz rad su:

1. Da li male otočne države trebaju i dalje razvijati turizam unatoč negativnim utjecajima i posljedicama koje on može uzrokovati na njihovu prirodnu osnovu, a samim time ugroziti i egzistenciju?
2. Da li je održivi razvoj turizma rješenje za koliziju ekonomskih i okolišnih utjecaja turizma?

Postavlja se pojedinačna hipoteza koja glasi: "Planiranim i kvalitetnim upravljanjem razvoja turizma mogu se umanjiti negativni učinci turizma na prirodnu osnovu kao glavni turistički resurs."

Za potrebe pisanja ovog rada su korištene metode analize i sinteze te deskriptivne metode dok je rad koncipiran deduktivno tako da polazi od općih pojmova kojima se

daje bolji uvod u tematiku te napreduje prema cilju istraživanja. Za potrebe pisanja rada korišteni su domaći i inozemni izvori literature s geografskom, ekonomskom i turističkom tematikom dostupni u tiskanom i internetskom izdanju te znanstvene baze podataka.

Rad se osim Uvoda i Zaključka sastoji od četiri poglavlja.

Prvo poglavlje daje osnovni teoretski uvid u obilježja malih otočnih država te se u sklopu istog razmatraju karakteristike njihova gospodarstva, problemi i izazovi razvoja te njihova geostrateška uloga u međunarodnom okruženju. Drugo poglavlje se fokusira na turizam i njegove specifičnosti u malim otočnim državama te pozitivne i negativne utjecaje koje njegov razvoj može imati na ekonomiju, društvo i okoliš te se izdvajaju obilježja i mogućnosti održivog razvoja. Sljedeće poglavlje proučava međuodnos turizma i prirodne osnove kroz pozitivne i negativne utjecaje. Posljednje poglavlje se bavi malim otočnim državama Oceanije i njihovim turizmom. U sklopu ovog poglavlja su definirane male otočne države Oceanije, istaknute njihove specifičnosti i čimbenici razvoja turizma, a potom su izdvojeni turistički rezultati koji ostvaruju te učinci koje turizam ima na njihovu prirodnu osnovu. Zaključno se poglavlje bavi održivim razvojem turizma u odabranoj skupini zemalja.

Tema je aktualna i postoje brojna istraživanja koja se bave određenim segmentima ovog završnog rada. U skladu sa sve glasnijom borbom za održivim razvojem i očuvanjem okoliša, ali i turizmom kao neiscrpnom temom brojnih istraživanja i rasprava, tema može biti od interesa za širu javnost.

1. MALE OTOČNE DRŽAVE

U kolokvijalnom govoru je karakterizacija neke države kao male, odnosno velike posve uobičajena, no na čemu se zapravo temelje te definicije? Tijekom ovog poglavlja bit će pojmovno određene male otočne države sa svojim najistaknutijim obilježjima. Obradit će se zajedničke karakteristike njihova gospodarstva te problemi i izazovi razvoja s kojima se susreću, a potom i geostrateška uloga koju imaju u međunarodnom okruženju.

1.1. Pojmovno određenje

Jedinstvena klasifikacija malih država nije moguća. U političkoj geografiji se za njihovu definiciju koriste različiti kriteriji pri čemu se najčešće uzima u obzir površina države. Drugi najzastupljeniji kriterij je broj stanovnika. Iako se niti ova dva kriterija nužno ne podudaraju, države koje ih zadovoljavaju radi svojeg geografskog položaja ili geopolitičkih odnosa u regiji mogu imati vrlo bitnu ulogu zbog čega se nameće pitanje: Može li se zemlja klasificirati kao mala ili velika isključivo na temelju njezinih kvantitativnih pokazatelja?

Promatrano u međunarodnim odnosima, veličina države se ne može ocjenjivati samo kvantitativnim kriterijima, već i relativnim odnosima prema ostalim državama u sustavu.¹

Suvremeni kriteriji za definiranje malih država se mogu podijeliti na tri skupine; kvantitativne, kvalitativne i odnosne. U kvantitativne kriterije spadaju broj stanovnika, površina, ekonomska snaga i vojna moć dok se kvalitativni kriteriji bave mogućnostima, ponašanjem i percepcijom država o sebi samima. Odnosni pristup ponašanje malih država povezuje s prirodom međunarodnog sustava i relativnim položajem države u njemu, odnosno kriterij predstavlja mogućnost ili nemogućnost projiciranja utjecaja neke države u međunarodnom sustavu.²

¹ Kurečić, P. (2012). 'Problematika definiranja malih država', *Hrvatski geografski glasnik*, 74.(2.), str. 89-112. Dostupno na: <https://doi.org/10.21861/HGG.2012.74.02.05>, pristupljeno 10.6.2021., str. 91

² Kurečić, P., op. cit., str. 93

S obzirom na broj i raznovrsnost parametara, jasno je kako je jedinstvenu klasifikaciju vrlo teško provesti stoga se u praksi većinom odabiru kvantitativni kriteriji.

Prema kvantitativnim kriterijima površine i broja stanovnika, ukoliko se kao kriterij uzme površina države do 60.000 km² i broj stanovnika manji od četiri milijuna, od ukupno 57 država koje zadovoljavaju oba kriterija, razlikuju se 32 otočne i 25 kopnenih država.

Male otočne države obuhvaćene navedenim kriterijima su: Republika Nauru, Tuvalu, Republika Maršalovi Otoci, Sveti Kristofor i Nevis, Republika Maldivi, Republika Malta, Grenada, Sveti Vincent i Grenadini, Barbados, Antigva i Barbuda, Republika Sejšeli, Republika Palau, Sveta Lucija, Savezne Države Mikronezije, Republika Kiribati, Kraljevina Tonga, Zajednica Dominike, Kraljevina Bahrein, Demokratska Republika Sveti Toma i Prinsipe, Republika Mauricijus, Unija Komora, Nezavisna Država Samoa, Zelenortska Republika, Republika Trinidad i Tobago, Brunej Darussalam, Republika Cipar, Jamajka, Republika Vanuatu, Zajednica Bahama, Demokratska Republika Timor-Leste, Republika Fidži i Solomonovi Otoci.³

Može se zaključiti kako većina zemalja obuhvaćenih popisom pripada otočnim skupinama Kariba i Oceanije.

Svjetska banka, primjerice, male države definira prema kriteriju broja stanovnika pa tako u grupu malih država spadaju sve države s populacijom manjom od 1.5 milijuna stanovnika.⁴ Kako bi što kvalitetnije adresirala razvojne potrebe ovih zemalja, Svjetska banka osnovala je SSF (*Small States Forum*), platformu koja obuhvaća 50 članica od kojih su 42 zemlje klasificirane sukladno definiciji malih država Svjetske banke te osam država s nešto većom populacijom, ali sa sličnim izazovima. Od ukupnog broja država, čak dvije trećine čine otočne zemlje.⁵

Jedna od klasifikacija koja se u literaturi veže uz pojam malih otočnih država je pojam SIDS (*Small Island Developing States*) koji označava male otočne države u razvoju.

Na UN-ovoj Konferenciji za okoliš i razvoj održanoj 1992. u Rio de Janeiru kao poseban slučaj u pogledu okoliša i razvoja, prepoznate su male otočne države koje se

³ Kurečić, P., op. cit., str. 102

⁴ Svjetska banka: *World Bank Group Engagement with Small States: Taking Stock*, dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2017/01/23/small-states-taking-stock>, pristupljeno 10.6.2021.

⁵ Svjetska banka: *The World Bank In Small States*, dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/country/smallstates/overview#1>, pristupljeno 10.6.2021.

suočavaju s jedinstvenim socijalnim, ekonomskim i okolišnim izazovima, a grupaciju čini 38 država članica UN-a te 20 ne-članica.⁶

Usporede li se popis SIDS-a i popis zemalja koje zadovoljavaju dva najčešća kvantitativna faktora definiranja malih otočnih država izdvojenih u Kuračićevom istraživanju (Kurečić, 2012), uočava se kako se samo tri od 32 zemlje ne smatraju zemljama u razvoju, a to su Republika Malta, Brunej Darussalam i Republika Cipar. Ujedno, može se primijetiti kako se među dosada izdvojenim podacima nalaze podudarnosti, ali i značajne razlike što ujedno svjedoči o težini jedinstvene klasifikacije te različitosti kriterija koji mogu biti primijenjeni prilikom iste.

Ekonomski utjecaj pojedine države jedan od bitnih elemenata prilikom klasifikacije država, posebice od strane međunarodnih tijela, stoga će u sljedećem potpoglavlju biti predstavljene upravo karakteristike gospodarstva malih otočnih država.

1.2. Karakteristike gospodarstva

Male otočne države se uvelike razlikuju po obilježjima prirodne osnove, ali i lokaciji, što znači da su njihovi izgledi da prosperiraju od utjecaja globalizacije također vrlo različiti. Udaljene male otočne države i njihova gospodarstva trpe značajne ekonomske neprilike koje se ne mogu eliminirati većinom globalizacijskih procesa.

Male otočne države se suočavaju s vrlo visokim troškovima prijevoza dobara, njihovi troškovi uvoza i izvoza se kontinuirano povećavaju zbog produženih rokova za skladištenje uvoznih i izvoznih dobara zbog rijetkosti slanja pošiljki i zračnog prometa. Često se ne ostvaruju ni koristi od ekonomije obujma zbog korištenja manjih prijevoznih sredstava zbog ekonomičnosti. Osim navedenog, zbog loše povezanosti, često dolazi do monopola nad cijenama prijevoza.⁷

⁶ UN: *About Small Island Developing States*, dostupno na: <https://www.un.org/ohrlls/content/about-small-island-developing-states>, pristupljeno 10.6.2021.

⁷ Tisdell, C. (2006): *Economic Theory, Applications and Issues: Economic Prospects for Small Island Economies, Particularly in the South Pacific, in Globalising World*, dostupno na: <https://ageconsearch.umn.edu/record/90547/files/WP%2043.pdf>, pristupljeno 13.6.2021.

Premda svaka država ima svoja obilježja, među malim otočnim državama i njihovim gospodarstvima moguće je izdvojiti zajednička obilježja koja prije svega reflektiraju ranjivost njihovih ekonomija.

Kao najznačajnije zajedničke karakteristike, mogu se izdvojiti ograničen i malen izbor resursa (neki gotovo da i nemaju izvora sirovina), visoka ovisnost o međunarodnoj trgovini, visoki troškovi komunikacija i transporta, gustoća i koncentriranost naseljenosti, izoliranost u odnosu na ostatak svijeta i udaljenost od tržišta, osjetljivost ekosustava, često ovisnost o jednoj gospodarskoj grani (najčešće poljoprivreda i turizam) te opasnost od prirodnih katastrofa.⁸

Suvremenome gospodarskom napretku malih otočnih država pridonio je razvoj globalne trgovine. Razvoj turizma na globalnoj razini, koji je posljedica velikog povećanja životnog standarda bogatijih dijelova svijeta i razvoja transkontinentalnoga zračnog prometa, donio je malim otočnim državama Oceanije i posebice Kariba, ali i Indijskog oceana, mogućnost velikih zarada s obzirom na broj stanovnika te veći dio njih svrstao u države koje su sposobne opstati čak i uz vrlo ograničenu površinu i prirodne resurse te vrlo visoke troškove prijevoza ljudi i transporta roba. Razvoj financijskih tokova i tržišta također je malim državama, ali i teritorijima donio velike mogućnosti zarade, često kroz sumnjive aktivnosti.⁹

Kao jedan od najbrže rastućih sektora, turizam je postao glavna ekonomska aktivnost za brojne male otočne države u razvoju stvarajući prijeko potrebna radna mjesta te dovodeći značajne prihode te devizne zarade. Turizam čini preko četvrtine BDP-a u nekoliko malih otočnih zemalja u razvoju te doprinosi njihovoj ekonomskoj otpornosti. Ovi podatci su detaljnije obrađeni tijekom drugog poglavlja.

1.3. Problemi i izazovi razvoja malih otočnih država

Izazovi s kojima se male otočne države susreću u svojem razvoju ujedno su istaknute i kao najznačajnije karakteristike njihova gospodarstva. Prirodni resursi malih otočnih

⁸ Brussels development briefings (2014): Small island economies: from vulnerabilities to opportunities, *Brussels Policy Briefing no. 37*, Bruxelles, preuzeto s: <https://europa.eu/capacity4dev/intra-acp-agricultural-policy/event/brussels-policy-briefing-no37>, pristupljeno 15.6.2021.

⁹ Kurečić, P., op.cit., str. 103

država većinom su vezani uz ocean što ih čini iznimno osjetljivima na gubitak biosfere i klimatske promjene s obzirom da oskudijevaju u ekonomskim alternativnim.

Klimatske promjene imaju značajan utjecaj na male otočne zemlje. Porast razine mora zbog koje se dovodi u pitanje mogućnost stanovanja na određenim područjima, ograničeni institucionalni kapaciteti, manjkavi financijski resursi i visok stupanj ranjivosti na sustavne šokove samo su neki od problema s kojima se male otočne zemlje susreću. Prirodne katastrofe poput uragana mogu uništiti komunikacije, energetska i prijevozna infrastrukturu, domove, škole i sve ostalo što im se nađe na putu vraćajući tako otočne zajednice na početke nekad i dugogodišnje gradnje suvremenih uvjeta života. Bioraznolikost je jedan od najznačajnijih problema u velikom broju malih otočnih država zato što industrije poput turizma i ribolova mogu činiti i više od pola BDP-a države. Iako je bioraznolikost od velikog značaja iz ekonomske perspektive, njezin značaj je puno veći i zadire u različite sfere čovjekova života. Za brojne malo-otočne zajednice, bi raznolikost ima estetski, ali i duhovni značaj. Biosfera generira brojne koristi za zajednicu te pomaže u sprječavanju dodatnih troškova za nastalih kao rezultat klimatskih promjena, erozije tla, zagađenja, poplava, prirodnih katastrofa te sličnih destruktivnih pojava.¹⁰

Svjetska banka u svojem izvještaju posvećenom malim državama izdvaja tri skupine izazova s kojima se iste suočavaju, a to su: ekonomija, financije i institucije; održivi razvoj te ljudski razvoj. Prema istome, s ekonomskog aspekt, male države karakterizira ograničen ljudski kapital te kao rezultat svoje veličine, obično imaju manje trgovinskih partnera. Ograničeni potencijal za stvaranje prihoda unutar zemlje u kombinaciji s visokim troškovima javnih usluga ujedno obično dovode do većih razina dugova. S aspekta održivog razvoja, naglasak i izazov ostaje na jačanju otpornosti na klimatske promjene i prirodne katastrofe kao ključne probleme. Različite zemlje su u različitoj mjeri pogođene ovim uvjetima, ali one u kojima su te stope visoke, potencijalno uzrokuju velike štete ljudskom životu i infrastrukturi stvarajući zamjetne makroekonomske nepravilnosti. Izazovi ljudskog razvoja su fokusirani na smanjenje stopa smrtnosti kod djece te na poboljšanje uvjeta rada za žene koje trenutno u velikom

¹⁰ UN: *About Small Island Developing States*, dostupno na: <https://www.un.org/ohrls/content/about-small-island-developing-states>, pristupljeno 20.6.2021.

broju zemalja imaju manje mogućnosti zaposlenja te značajno manje plaće u odnosu na muškarce.¹¹

Vidljivo je kako se unatoč svojim prirodnim ljepotama i bogatstvu resursa (premda većinom vezanih uz ocean), male otočne države suočavaju s velikim izazovima i neizvjesnostima u svojem razvoju najčešće kao posljedicom svoje veličine, udaljenosti te nemogućnošću diversifikacije svoje privrede. Značajno je primijetiti kako su međunarodne institucije poput primjerice Svjetske banke i UN-a prepoznale probleme s kojima se ove zemlje suočavaju, stavile ih pod zajedničko nazivlje te usmjerava svoju pomoć prema istima kroz različite programe, fondove ali i edukacije i podršku. Iako su neki od problema specifični za otočne male zemlje, s nekima kao što su klimatske promjene se suočava cijeli svijet i tako bi ih se trebalo i rješavati, na globalnoj razini.

1.4. Geostrateška uloga malih otočnih država u međunarodnom okruženju

Države male površine i/ ili malog broja stanovnika mogu radi svog geografskog položaja, prirodnih resursa ili geopolitičkih odnosa u regiji biti od iznimne važnosti nerazmjerno sa svojom površinom i/ ili brojem stanovnika kao kvantitativnim pokazateljima.

Primarni čimbenik koji je doveo do nastanka najvećeg broja suvremenih malih ali i država uopće je proces dekolonizacije. Na rast broja malih država nakon procesa dekolonizacije utjecali su raspad hladnoratovskog geopolitičkog poretka i posljedično višenacionalnih federacija ali i sve veći uspjesi različitih borbi za odcjepljenje. Proces dekolonizacije se odvijao kroz nekoliko valova, pretežno od 60-ih pa do konca 80-ih godina dvadesetog stoljeća.

Male otočne države dobile su na važnosti u odnosu na prethodna razdoblja, a razlog je Konvencija o pravu mora, koja im omogućuje da proglase isključive gospodarske pojase dvjesto nautičkih milja od svojih obala, a neki i arhipelaške vode (u Melaneziji: Vanuatu, Salomonski Otoci i Fidži). Ulazak Cipra i Malte u Europsku uniju također je

¹¹ Svjetska banka (2016): *World Bank Group Engagement with Small States: Taking Stock*, dostupno na: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/244361475521083722-0290022016/original/SmallStatesStocktakingpaper2016.pdf>, preuzeto 7.6.2021.

pokazao da male otočne države mogu biti uspješne i postati faktorom odlučivanja, a ne samo biti objektom o kojem se odlučuje, iako njihov glas, formalno jednakovrijedan u odlukama koje se donose konsenzusom, u praksi nije jednakovrijedan glasovima velikih država. No ni za mnogo veće države članice Unije ne može se reći da im glas ima jednaku težinu kao onaj najvećih država i, što je važnije, njihovih mogućnosti nametanja ciljeva. Uspostava isključivih gospodarskih pojasa, prema Konvenciji o pravu mora širine do dvjesto nautičkih milja gdje za to postoje uvjeti, može biti vrlo bitan geopolitički i geoekonomski čimbenik za male države. Primjerice širina isključivih gospodarskih pojasa od dvjesto nautičkih milja za male otočne države Oceanije (moguća zbog vrlo velikih udaljenosti između otoka ili skupina otoka koji pripadaju različitim državama) donosi prava koja proistječu iz proglašenja gospodarskih pojasa na površinama mora koje se mjere čak i u milijunima km², dok se površina samih država mjeri u tisućama ili samo stotinama km².¹²

S obzirom na površinu mora koju pojasevi mogu zahvatiti, najveće pojase mogu proglasiti države koje čine skupine otoka u Mikroneziji i Polineziji. Države Melanezije, Fidži, Salomonski Otoci i Vanuatu, koje imaju veću površinu kopna i čije skupine otoka nisu toliko udaljene kao u Mikroneziji i Polineziji, mogu proglasiti i arhipelaške vode jer je omjer mora i kopna između njihovih otoka manji od 9:1 ili jednak tome. Time sve more između njihovih otoka postaje teritorijalno more i u njemu te države imaju suverena prava.¹³

O tome da male otočne države mogu biti od velikog značaja na međunarodnoj političkoj sceni svjedoči i primjer Sejšela; države koja se prema svim parametrima može smatrati malom, a prepoznata je kao bitan dionik. Nakon iznenađujućeg uspjeha Sejšela na međunarodnoj sceni, započela su daljnja istraživanja koja su se protivila ustaljenoj percepciji malih otočnih država kao ranjivih, slabih i spremnih zadovoljiti se s bilo kakvim međunarodnim zahtjevom u zamjenu za dozu sigurnosti.

Ističu se tri izvora utjecaja malih otočnih država koji su ukorijenjeni u lokalnim sredinama, a to su sposobnost, institucionalni dizajn i kultura te politička strategija. Geografski položaj države se u ovom kontekstu može promatrati kao prednost, ali i nedostatak. Lokacija se može iskoristiti kao alat za osiguranje političke, ekonomske i

¹² Kurečić, P., op.cit., str. 104/105

¹³ Kurečić, P., op.cit., str. 106

vojne podrške. Osim navedenog, ograničeni resursi i specifične, tim resursima prilagođene sposobnosti i svojevrсни "know-how" mogu se iskoristiti kao alat za gradnju utjecaja u pojedinoj niši. S aspekta gradnje političke kulture i institucionalnog dizajna, prostor za utjecaj se javlja ukoliko je politička kultura zemlje alat kroz koji se naglašava aktivna uloga države u osiguravanju društvenog napretka kroz suradnju s vanjskim akterima. Ovakvo djelovanje se često reflektira na međunarodnoj razini kao aktivistička strana politika. Politička strategija je bitna za jačanje utjecaja malih država koje na tom tragu moraju djelovati "pametno"; postaviti agendu, istaknuti međunarodne probleme, predložiti pravila i norme te ponuditi stručnost i znanje potrebno za rješavanje problema. Kroz umnožavanje diplomatskih i neformalnih mreža te korištenje regionalnih organizacija kao alata da se čuje za probleme i brige malih otočnih država, iste mogu vježbati svoj utjecaj. Na navedeni način bi male države dobile mogućnost da svoje slabosti pretvore u snage i sredstva te na međunarodnoj sceni nastupe s ofenzivnom pametnom državnom strategijom.¹⁴

Vidljivo je kako je za male otočne države od velikog značaja vodstvo države te način na koji zemlje same sebe percipiraju. Pretvoriti svoje slabosti u prednosti i alat u borbi za vlastiti boljitak, ali i onih u sličnoj situaciji jedan je od modaliteta borbe za veći međunarodni značaj i prihvaćenost.

¹⁴ Bueger, C., Wivel, A. (2018): How do small island states maximize influence? Creole diplomacy and the smart state foreign policy of the Seychelles, *Journal of the Indian Ocean Region*, 14(3):1-19, dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/324999043_How_do_small_island_states_maximize_influence_Creole_diplomacy_and_the_smart_state_foreign_policy_of_the_Seychelles, pristupljeno 5.6.2021.

2. TURIZAM U MALIM OTOČNIM DRŽAVAMA

Turizam predstavlja značajnu ekonomsku priliku i pokretač je razvoja brojnih otočnih država. Dok njihova veličina i udaljena lokacija za većinu gospodarskih sektora predstavljaju teret, u turizmu se one mogu promatrati kao konkurentske prednosti. U kombinaciji s bogatom bioraznolikošću, živopisnim krajolicima i jedinstvenom kulturom čine izrazito atraktivne turističke destinacije.¹⁵

Tijekom ovog poglavlja obradit će se specifičnosti turizma u malim otočnim državama te njegovi pozitivni i negativni učinci. Zaključno će se dati osvrt na održivi razvoj turizma koji se zapravo u odnosu na specifičnost prirodnih obilježja ovih država nameće kao jedino dugoročno dobro rješenje.

2.1. Specifičnosti turizma u malim otočnim državama

Za razvitak turizma potrebno je osigurati organizacijske preduvjete koji omogućuju djelotvorno funkcioniranje i djelovanje svih subjekata ponude u turističkoj destinaciji poput državnih mjera u domeni investicijske i poslovne politike koje bi trebale biti stimulativne, stanja ekonomsko-poslovne organiziranosti gospodarskih subjekata u turizmu te stanja društvene organiziranosti i aktivnosti organizacija u turizmu ili blisko povezanih s turizmom. Zadovoljavanje ovih preduvjeta nužno je i za uspješno provođenje vizije i strategije razvoja turizma.¹⁶

Razvoj turizma u otočnim državama uvelike ovisi o ponudi smještajnih kapaciteta i pratećih turističkih usluga među kojima je prijevoz do i unutar destinacije od velikog značaja stoga su investicije u kapitalna dobra od velike važnosti. Velik broj investicija dolazi od direktnih inozemnih ulaganja, a njihova realizacija ovisi o samoj isplativosti projekta, ali i administrativno-zakonskim regulativama i procesima, rizicima te političkoj

¹⁵ Sustainable travel international: SIDS; dostupno na: <https://sustainabletravel.org/small-islands/>, pristupljeno 4.6.2021.

¹⁶ Galičić, V., Laškarin, M. (2016): *Principi i praksa turizma i hotelijerstva*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija, Sveučilište u Rijeci, dostupno na: https://www.fthm.uniri.hr/images/knjiznica/e-izdanja/Principi_i_praksa_turizma_i_hotelijerstva.pdf, pristupljeno 20.6.2021., str. 186

stabilnosti u samoj zemlji. Na vladama zemalja je da omoguće što jednostavniji proces investiranja u vlastitu zemlju, ali uz očuvanje vlastitog integriteta i kulture.

Kako bi se smatrale turističkom destinacijom, države i regije trebaju zadovoljavati koncept poznat i kao "6A", a koji čine atrakcije (*attractions*), receptivni sadržaji (*amenities*), pristup (*accessibility*), dostupni paket-aranžmani (*available packages*), aktivnosti (*activities*) i pomoćne usluge (*ancillary services*).¹⁷

Specifično za male otočne države jest da je u većini slučajeva navedeni koncept manjkav. Jedan od glavnih izazova s kojima se male otočne zemlje susreću je problem pristupa. Disperzija otočnih država, udaljenost od emitivnih tržišta te često nerazvijena vlastita prometna infrastruktura onemogućava puni zamah razvoja turizma u malim otočnim državama za koji je ključan čest, pouzdan i kompetitivan zračni promet te dobro razvijena prometna mreža unutar same destinacije. Neke od malih otočnih države čini više otoka i otočića, dok se turizam obično razvija samo na nekolicini njih, obično najvećih i najbolje povezanih što dovodi do neravnomjernog razvoja unutar države te do raseljavanja stanovništva sukladno boljim životnim prilikama i mogućnostima zaposlenja. Jedan od problema koji nastaje zbog visokih troškova zračnog prometa je i visoka cijena paket aranžmana koja pustolovne, ekološke i ostale alternativne turiste odbija jer im je cjenovno neprihvatljiva.

Ono što čini nukleus atraktivnosti većine otočnih država je bogatstvo prirodnih resursa, očuvana priroda te autohtona kultura, elementi koji naglim razvojem turizma često bivaju ugroženi, a ponekad i narušeni.

2.2. Učinci razvoja turizma u malim otočnim državama

Turistička aktivnost stvara utjecaje i posljedice na okruženje u kojem se odvija i to nije moguće spriječiti, međutim potrebno ga je planirati i upravljati razvojem na način da se minimiziraju negativni i naglase pozitivni utjecaji. Utjecaj turizma ovisi o broju te karakteristikama turista, uključujući dužinu njihova boravka, aktivnostima, načinu prijevoza te putnom aranžmanu. Najznačajniji utjecaji turizma su ekonomski, okolišni i socio-kulturni utjecaji, a pogađaju ne samo lokalno stanovništvo u destinaciji, već i

¹⁷ Galičić, V., Laškarin, M., op. cit., str.187

posjetitelje. U nastavku su razmotreni neki od najistaknutijih pozitivnih i negativnih utjecaja turizma.

2.2.1. Pozitivni učinci razvoja turizma u malim otočnim državama

Najistaknutiji pozitivni utjecaj turizma generalno, pa tako i u malim otočnim državama je onaj ekonomski. Međunarodni turizam generira nevidljivi izvoz stvarajući tako priljev inozemnih novčanih sredstava u destinaciji doprinoseći tako direktno bilanci destinacije. Osim navedenog, na taj način se generira poslovni promet, porast prihoda po domaćinstvu, porast zapošljavanja te državni prihodi. Proces tu ne staje jer se dio novca ponovno troši unutar destinacije na druge usluge i dobra kreirajući tako efekt multiplikatora. Turizam se također ističe kao jedan od najuspješnijih sektora kada je riječ o porastu zaposlenosti i prihoda u područjima koja su slabije razvijena, periferijalna ili je riječ o regijama s ograničenim razvojnim resursima. Upravo u takvim područjima, turizam može imati najznačajniji utjecaj na razvoj, veći no što bi ostvario u područjima koja su već na određenom stupnju razvijenosti. Razvojem turizma razvija se potreba za unaprjeđenjem infrastrukture i pratećih sadržaja nužnih za razvoj turizma.¹⁸

Ono što je potrebno naglasiti je kako ovi elementi postaju dostupni i članovima lokalne zajednice, odnosno s vremenom postaju njezin sastavni dio. Zbog potrebe za novim kadrovima dolazi do povećanja stupnja obrazovanja, osvještava se vrijednost vlastite kulture, ali i gradi stopa tolerancije prema tuđoj kulturi, rasi, jeziku, političkim, religijskim i seksualnim razlikama. Uslijed razvoja turizma, ujedno dolazi i do prepoznavanja određenih ekoloških područja ili vrsta kao značajnih te potencijalno i do njihove zakonske zaštite sukladno lokalnoj regulativi.

¹⁸ Theobald, W. F. (ur.) (2005): *Global Tourism*, Elsevier Inc., Burlington, dostupno na: https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=SYssBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA79&dq=positive+impacts+of+tourism&ots=4UFI5Oyqcq&sig=mL3YZosrGml_iM0yNCww9ezk4ko&redir_esc=y#v=onepage&q=positive%20impacts%20of%20tourism&f=true, pristupljeno 25.6.21., str. 82

2.2.2. Negativni učinci razvoja turizma u malim otočnim državama

Razvojem turizma dolazi do povećanog broja posjetitelja što u kombinaciji s povećanim pritokom radne snage unutar destinacije stvara gužve, povećava mogućnost prekida opskrbnih lanaca te uzrokuje promjene u krhkim priobalnim i kopnenim eko sustavima. To posebice dolazi do izražaja na područjima uz obalu gdje se gradi u velikim razmjerima i gdje su smještena turistička naselja, a neki od receptivnih sadržaja su nepovratno oštećeni izgradnjom hotela i marina te prometom velikih kruzera i putničkih brodova što je posebice izraženo među malim otočnim državama Kariba te uz intenzivno razvijene obale Mediterana i otočnih država Oceanije. Osim toga, dolazi do raznih ekonomskih poremećaja (inflacija, dualni razvoj, odljevi u devizama) te kulturnih gubitaka i smjene stanovništva koji prijete tradicionalnim kulturnim vrijednostima lokaliteta.¹⁹

Iako se ekonomski učinci turizma obično nalaze na pozitivnoj strani ovakvih analiza, bitno je poznavati i njegovu negativnu stranu koja se manifestira kroz razmjerne troškove unutar zemlje koji nastaju prilikom podmirivanja troškova inozemnih kompanija tijekom konstruktivne i operativne faze razvoja destinacije.²⁰

Sa sociokulturnog aspekta, turizam može biti uzrokom rastućih stopa kriminala, prostitucije i sukoba, može generirati stereotipe te dovesti do komercijalizacije lokalne kulture i običaja.

Razvoj turizma uzrokovao je negativne utjecaje, ponekad čak i destruktivne posljedice na okoliš što je posebice vidljivo među malim otočnim državama Kariba koje su bez propitkivanja prihvatile razvoj masovnog turizma i dozvolile neobuzdanu gradnju hotela i turističkih naselja u sklopu koje su obalna područja oštećena. Nekontrolirani razvoj turizma može uzrokovati štete na koraljnim grebenima i povezanim eko sustavima, uklanjanje pijeska; fizičke intervencije teškim strojevima i miniranje, prekomjerni izlovi ribe, odlaganje krupnog otada i otpadnih voda, toksična zagađenja i brojni drugi

¹⁹ Apostolopoulos, Y., Gayle, D.J. (ur.) (2002): *Island tourism and sustainable development; Caribbean, Pacific, and Mediterranean Experience*, Praeger, London, dostupno na: https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=uruoebh6vvsC&oi=fnd&pg=PP7&dq=tourism+development+in+island+states&ots=Uc2-cYQQZN&sig=2NPNS1uy4fmxqHahwpTZ0kjBdHY&redir_esc=y#v=onepage&q=tourism%20development%20in%20island%20states&f=true, pristupljeno 17.6.2021.

²⁰ Theobald, W. F., op. cit., str. 84

ostavljaju velike posljedice na otočne eko sustave koji su u većini slučajeva osnovni turistički resurs.²¹

Zbog navedenih razloga, male otočne zemlje su potaknute tražiti alternativna rješenja koja u fokus stavljaju održivi razvoj te pametniji pristup upravljanju turizmom i prirodnim resursima u malim otočnim državama.

2.3. Održivi razvoj turizma u malim otočnim državama

Zbog specifičnog geografskog položaja i neizmjerne kulturne i biološke raznolikosti, male otočne države idealan su i unikatan izbor za posjetitelje što ih istovremeno i suočava s brojnim ranjivostima i izazovima. S obzirom da su upravljanje obalom i očuvanje oceana među najvećim izazovima s kojima se male otočne države susreću, ulaganje u razvoj održivog turizma jedini je smjer kojim se može osigurati da taj sektor nastavi napredovati sa socio – ekonomskog aspekta te ujedno čuvajući krhke eko sustave područja.

Prema UN-ovoj Agendi 21, na istoj razini donesen je program za daljnju implementaciju Agende s posebnim osvrtom na male otočne zemlje u razvoju. U sklopu navedenog dokumenta se održivi turizam prepoznaje kao pokretač održivog ekonomskog razvoja te kreiranja poslova. U tom svjetlu se male otočne države potiče da poduzmu nekoliko koraka;²²

- razvoj i implementacija politika koje promiču odgovoran, otporan i održiv turizam inkluzivan za sve ljude;
- diversifikacija održivog turizma kroz proizvode i usluge, uključujući turističke projekte velikih razmjera s pozitivnim ekonomskim, društvenim i okolišnim utjecajima te razvoj ekoturizma, agroturizma i kulturnog turizma;
- promocija politika koje lokalnim zajednicama omogućuju ostvarivanje optimalnih koristi od turizma istovremeno im omogućavajući da odluče u kojim razmjerima i na koji način žele razvijati turizam;

²¹ Apostolopoulos, Y., Gayle, D.J., op.cit., str. 125

²² UN; Sustainable development goals – knowledge platform: *Small Island Developing States – Implementation od Agenda 21*, dostupno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/sids/decisions>, pristupljeno 27.6.2021.

- kreiranje i implementacija mjera s ciljem poboljšanja mogućnosti zaposlenja, posebice žena, mladih te osoba s invaliditetom kroz razna partnerstva te razvoj kapaciteta uz istovremeno očuvanje njihovog prirodnog, izgrađenog i kulturnog naslijeđa, posebice bioraznolikosti;
- korištenje stručnosti, između ostalih, Međunarodnog vijeća za održivi turizam, Svjetske turističke organizacije, brojna tijela unutar UN-a, kao i desetogodišnjeg okvira za programe o održivoj potrošnji i proizvodnji te kreiranju platformi za razmjenu iskustava iz prakse te podršku;
- mogućnost usp.ostavljanja inicijative podrške temeljene na sudjelovanju lokalne zajednice

Iz navedenog je vidljivo kako se na međunarodnoj razini dosta promišljaju problemi, ali i mogućnosti malih otočnih država, posebice onih u razvoju. Naglasak je na očuvanju kulturne i prirodne baštine te ekosustava i bioraznolikosti uopće kao temelja daljnjeg razvoja te prosperiteta lokalne zajednice. Turizam predstavlja idealnu priliku za male otočne zemlje da kroz održiv pristup i dobro planirane aktivnosti ostvare ekonomske i ostale koristi, a da istovremeno ne naruše okoliš.

3. TURIZAM I PRIRODNA OSNOVA

U turističkom razvoju destinacije, veliku ulogu imaju očuvanost prirodnog okoliša, elementi koje je čovjek unio u prostor (kulturno-povijesni spomenici), kao i društvene značajke (kultura života, ustanove, priredbe). Premda svaki od njih zasebno može imati ulogu turističkog atraktivnog faktora na kojem se zasniva cjelokupna turistička ponuda, činjenica je da se oni najčešće isprepliću.²³

Istraživanje o utjecajima turizma započinje 1970-ih, kada se općenito intenziviraju istraživanja turizma i tada se utjecaji turizma počinju sagledavati kritičnije te u okviru ekonomije i pozitivnih utjecaja, a 1980-e i 1990-e godine obilježava balansirano proučavanje pozitivnih i negativnih utjecaja. Kao što je već ranije navedeno, utjecaji se dijele na ekonomske, sociokulturne i okolišne.

Okolišni utjecaji turizma vezuju se uz razvoj turizma u kontekstu zaštite i očuvanja resursa, ali i njihova oštećenja ili uništenja zato što se turizam često razvija u atraktivnom, ali krhkom okruženju. Okoliš predstavlja važan input turizma što rezultira pozitivnim i negativnim učincima turizma na isti.²⁴

Male otočne države se bez obzira na turizam suočavaju s okolišnim problemima koji su usko povezani s njihovim geografskim i prirodnim karakteristikama, odnosno, uobičajeno je da imaju jedinstvene i krhke eko sustave. U nastavku poglavlja bit će dan osvrt na elemente prirodne osnove kao osnovnog turističkog resursa u malim otočnim državama, a potom i pozitivni i negativni utjecaji turizma na elemente prirodne osnove.

3.1. Prirodna osnova kao osnovni turistički resurs

U prirodne turističke resurse ubrajamo objekte i pojave u prostoru nastale radom egzogenih i endogenih sila Zemlje. Smatraju se osnovom razvoja rekreativnih vrsta

²³ Curić Z., Glamuzina N., Opačić Vuk T. (2013.): *Geografija turizma – regionalni pregled*, Naklada Ljevak, Zagreb, str.17

²⁴ Pičuljan, M., Težak Damijanić, A., i Šergo, Z. (2018): IDENTIFIKACIJA I SISTEMATIZACIJA UTJECAJA TURIZMA, *Ekonomski misao i praksa*, (2), str. 585-602, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/213316>, pristupljeno 18.06.2021.

turizma. Prirodni turistički resursi se unatoč tomu ne mogu poistovjetiti sa svim geografskim prirodnim pojavama i objektima jer nemaju svi jednak stupanj atraktivnosti i kvalitete. Ovi resursi se mogu podijeliti na geomorfološke, klimatske, hidrografske, bio-geografske i pejzažne.²⁵

Otoci se sami po sebi smatraju atraktivnim elementom, a kada je riječ o malim otočnim državama upravo se prirodni resursi stavljaju u fokus razvoja turizma, a kao najznačajniji se ističu ugodna klima te prirodne i turistički atraktivne plaže.

Turistička vrijednost plaža ovisi o nizu pokazatelja poput površine plaže, kvalitete pijeska, mineralnog sastava, pristupačnosti s kopna/ mora te mogućem broj kupača na površinu plaže.²⁶

Klima se smatra jednim od najznačajnijih turističkih resursa izražen kroz atraktivnost podneblja. Bitan je element prilikom izbora turističke destinacije, ali i odabira vremena putovanja. Još jedan od elemenata koji je s klimatološkog aspekta značajan za male otočne turističke destinacije je i broj sunčanih dana te prosječna temperatura zraka.²⁷

Hidrografski elementi se smatraju jednim od najznačajnijih prirodnih turističkih resursa, a podrazumijevaju oceane, mora, jezera, rijeke, termo-mineralne izvore i močvare. Ono što se najčešće razmatra s turističkog aspekta vrijednosti su fizička i kemijska svojstva vode, karakter obale, živi svijet, čistoća vode, temperatura vode te njezina optička svojstva, odnosno prozirnost i boja.²⁸

Iz ovih izdvojenih obilježja i njihovih karakteristika, jasno je zašto se većina malih otočnih država, a većina kojih se kako je ranije navedeno nalazi na području Kariba i Oceanije, odlučuje za turizam kao svoju stratešku gospodarsku granu i oslonac daljnjeg razvoja. S obzirom na brojne klimatske promjene i poremećaje, bitno je naglasiti osjetljivost i rizik baziranja gospodarstva upravo na navedenim elementima.

²⁵ Kadušić, A., Smajić, S. i Mešanović Dž. (2018): *Turistička geografija: fizičkogeografske i društvenogeografske osnove turizma*, OFF-SET, Tuzla, dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Alma-Kadusic/publication/341234683_Turisticka_geografija_fizickogeografske_i_drustvenogeografske_osnove_turizma/links/5eb5440892851cd50da19d73/Turisticka-geografija-fizickogeografske-i-drustvenogeografske-osnove-turizma.pdf, preuzeto 25.6.2021., str. 43

²⁶ Kadušić, A., Smajić, S. i Mešanović Dž., op-cit. str. 58

²⁷ Kadušić, A., Smajić, S. i Mešanović Dž., op-cit. str. 60

²⁸ Kadušić, A., Smajić, S. i Mešanović Dž., op-cit. str. 86

3.2. Pozitivni utjecaji turizma na prirodnu osnovu

Kada se govori o utjecajima turizma na prirodnu osnovu, u suvremenom postmasovnom kontekstu, najčešće negativni utjecaji premašuju pozitivne.

Turizam ima mogućnost stvaranja korisnih učinaka na okoliš kroz doprinos zaštiti i valorizaciji prirodne osnove. Način je to na koji se može podići svijest o prirodnim vrijednostima i ujedno služiti kako alat kojim će se financirati zaštita istih.

U brojnim malim otočnim državama kampanje za očuvanje bio-raznolikosti i čistoće otoka se često temelje na potrebi za održavanjem destinacije atraktivnom za turiste.²⁹

Turizam može doprinijeti očuvanju prirodne osnove kroz primjerice direktnu financijsku pomoć ili usmjeravanjem prihoda od ulaznica za zaštićene lokalitete direktno za njihovu zaštitu i upravljanje. Upravljanje turističkom infrastrukturom uz poštivanje prirodnih ograničenja osiguralo bi dugoročne koristi za prirodnu osnovu, ali zahtjeva pomno planiranje aktivnosti te daljnjeg razvoja uz kontinuiranu analizu učinaka. Kako bi dugoročno bio održiv, turizam mora inkorporirati načela i prakse održive potrošnje. Turizam može doprinijeti zaštiti okoliša, konzervaciji i obnovi bioraznolikosti te održivoj upotrebi prirodnih resursa. Pozitivni utjecaji turizma na očuvanje i zaštitu divljeg svijeta zabilježeni su u Africi, Južnoj Americi, Aziji, Australiji te na Južnom Pacifiku gdje su osnovani posebni rezervati te proglašeni strogi zakoni za zaštitu ugroženih vrsta životinja.³⁰

Iako je pozitivnih učinaka malo, ukoliko se ostvare mogu biti od velikog značaja za zemlju kako u turističkom, tako i u općem pogledu.

²⁹ Briguglio, L. (2008): Sustainable tourism in small island jurisdictions with special reference to Malta, *Journal of Tourism Research*, 1(1), 29-39, dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/196280205.pdf>, pristupljeno 21.6.2021., str. 31

³⁰ Sunlu U. Environmental impacts of tourism. In : Camarda D. (ed.), Grassini L. (ed.). Local resources and global trades: Environments and agriculture in the Mediterranean region. Bari : CIHEAM, 2003. p. 263-270 (Options Méditerranéennes: Série A. Séminaires Méditerranéens; n. 57), dostupno na <http://om.ciheam.org/article.php?IDPDF=4001977>, pristupljeno 22.6.2021.

3.3. Negativni utjecaji turizma na prirodnu osnovu

Istraživanje okolišnih utjecaja turizma s aspekta rezidenata najčešće se fokusira na negativne utjecaje koje turizam ima na okoliš. Zakrčenost prometa, uslijed velikog broja turista koji dolaze vlastitim prometnim sredstvima, i zagađenje okoliša najčešće su detektirani utjecaji turizma.

Kvaliteta okoliša, kako prirodne osnove, tako i elemenata nastalih čovjekovim djelovanjem je ključna za turizam, međutim njihova međusobna veza je iznimno kompleksna i turističke aktivnosti često mogu imati neželjene utjecaje na okoliš. Mnogi od tih utjecaja se vezuju upravo uz izgradnju osnovne infrastrukture poput cesta, aerodroma, smještajnih i ugostiteljskih objekata te marina. Negativni učinci turizma mogu postepeno uništiti prirodne resurse o kojima ovise. Negativni utjecaji se javljaju kada turistička aktivnost premaši kapacitet koji je okoliš u mogućnosti apsorbirati. Nekontrolirani razvoj turizma predstavlja potencijalnu prijetnju brojnim prirodnim područjima svijeta stavljajući prevelik pritisak na lokalitete što u konačnici može dovesti do erozije tla, povećanog zagađenja, štetnih ispusta u more, gubitka prirodnih staništa, povećanog pritiska na ugrožene vrste i povećanog rizika od šumskih požara.³¹

Pitka voda je jedan od najugroženijih resursa današnjice. Vodeni resursi se prekomjerno koriste za potrebe hotela, bazena, golf terena, ali i na osobnoj razini od strane posjetitelja destinacije što može dovesti do nestašice vode te ugroze izvora. Šume često trpe negativne posljedice razvoja turizma kroz deforestaciju do koje dolazi radi povećanih potreba za ogrjevom ali i zbog čišćenja zemlje za izgradnju turističkih sadržaja. Turizam može prouzročiti zagađenja kao i bilo koja druga industrija: štetne emisije zraka, buka, otpad, ispusti kanalizacije, ulja i kemikalija te čak i estetsko zagađenje. Razvojem turizma dolazi do povećanih potreba za prijevozom. Smatra se kako turistički letovi čine preko 60% ukupnih letova te samim time veliki udio štetnih emisija ide na teret turizma. Osim toga, buka koju generiraju zrakoplovi, automobili i autobusi kao i rekreacijska vozila predstavljaju problem u suvremenom životu uzrokujući iritiranost i stres, ali i poremećaje među divljim životinjama. Promatrano na globalnoj razini, preekstenzivnim i nekontroliranim razvojem turizma dolazi do gubitka bio raznolikosti, smanjuje se produktivnost ekosustava, destabilizira se ekosustav i

³¹ Sunlu U. (2003), op.cit.

njegova sposobnost da se nosi s prirodnim katastrofama poput poplava, suša, uragana te zagađenja i klimatskih promjena do kojih dolazi djelovanjem čovjeka. Svi ovi negativni utjecaji koje turizam ima na okoliš se reflektiraju tako da posljedično oni uzrokuju loše turističke rezultate.³²

Specifično za male otočne države je činjenica da se turizam većinom odvija uz obalu. Mnoga tipična ribarska sela se tako utjecajem turizma transformiraju u turistička "igrališta", brojne plantaže i močvare bivaju uništene, a plaže onečišćene vodama iz ispusta. Ujedno dolazi i do problema u unutrašnjosti otoka na kojima se promovira eko turizam, a s obzirom da su udaljenosti premale ekološki važna područja postaju lako dostupna i podložna djelovanju turista koji ponekad i nesvjesno mogu oštetiti osjetljivu vegetaciju, a svojom prisutnošću predstavljaju prijetnju rijetkim vrstama.³³

Iako s aspekta utjecaja turizma na prirodnu osnovu, prevladavaju negativni utjecaji, turizam i dalje predstavlja najpoželjniju opciju za male otočne države. Razlog tomu je ograničenost ostalih resursa, ali i najbrže vidljivi ekonomski rezultati na razini zemlje.

³² Sunlu U. (2003), op.cit.

³³ Briguglio, L., op. cit., str. 31

4. TURIZAM I MALE OTOČNE DRŽAVE OCEANIJE

Tijekom ovog poglavlja pojmovno će se obraditi male otočne države Oceanije, čimbenici razvoja turizma u njima i njihovi turistički pokazatelji. Posljednja dva potpoglavlja se bave utjecajima turizma na prirodnu osnovu te održivim razvojem turizma u predmetnoj skupini zemalja.

4.1. Male otočne države Oceanije – pojmovno određenje

Oceanija je skupni naziv za tri velike otočne skupine smještene u Tihom oceanu; Melanezija, Polinezija i Mikronezija. Melanezija je naziv za otočnu skupinu koja se pruža sjeverno od Australije i Novog Zelanda u neprekinutom nizu od indonezijskog otočja prema jugoistoku. Melanezijsko je otočje dio kopnene mase koja je kasnijim izdizanjem morske razine odvojena od australskog kontinenta. Među Melanezijske otoke ubrajamo sljedeće: Nova Gvineja, Solomonovi otoci, Vanuatu, Nova Kaledonija (francuski posjed) i Fidži. Polinezija obuhvaća otočje smješteno u južnom dijelu Tihog oceana, sjeveroistočno od Novog Zelanda. Riječ je o otocima manje površine, koraljno-vulkanske građe poznatima pod nazivom atoli. U ovu skupinu spadaju Kiribati, Tuvalu, Tokelau (Novozelandski suverenitet), Samoa, Tonga, otočje Cook (Novozelandska uprava) i Francuska Polinezija. Mikronezija je naziv arhipelaga smještenog u jugozapadnom dijelu Tihog oceana, između ekvatora i sjeverne obratnice. Riječ je o tisućama malih otoka ukupne površine od 3000 km² raspršenih na području od čak osam milijuna km². Svi su otoci koraljne ili vulkansko-koraljne građe. Zbog svoje geografske izoliranosti i izrazito slabe naseljenosti, ovo područje je bilo poprište brojnih nuklearnih pokusa u drugoj polovici 20.st., a poznato je i po velikim pomorskim bitkama između SAD-a i Japana u II. svjetskom ratu. Mikroneziji pripada otočje Karolini, Marijansko otočje (pod upravom SAD-a), Marshallovi otoci, otočje Gilbert i Nauru.³⁴

³⁴ Curić Z., Glamuzina N., Opačić Vuk T. (2013.): *Geografija turizma – regionalni pregled*, Naklada Ljevak, Zagreb, str. 87- 88

Otočne skupine Oceanije i njihov međusobni položaj najbolje je vidljiv na karti u nastavku. (Slika 1)

Slika 1: Karta Oceanije



Izvor: Velika enciklopedija zemalja: Oceanija i kazalo, str. 1689

Stanovnici Oceanije su podrijetlom iz jugoistočne Azije. Ljudi su plovili u skupinama po više stotina osoba te su na put uzimali i domaće životinje kojima su se hranili. Plovili su čamcima s ekvilibrskim plovkama, katamaranima, a na udaljenije otoke trimaranima. Plovili su vrlo brzo, a plovilo se i po nekoliko mjeseci. Smatra se da su imali i pomorske karte od pruča i školjaka. Bile su to plovidbe bez povratka; plovilo se s ciljem da se trajno naseli otok na koji se krenulo. Dolaskom Europljana, takve seobe prestaju, a preseljenja su moguća samo u sklopu kolonizacije, odnosno populacijske politike ili gospodarskih potreba kolonijalnih sila. Većina Oceanijskih otoka su u najnovijoj fazi postali nezavisne države. Oceaniju je otkrio Magellan nakon čega su

neki otoci, pretežito na sjevernoj hemisferi naglo dobili veliku stratešku važnost. Europski osvajači su se borili za prevlast i to najviše Britanci, Francuzi, Španjolci, Portugalci, Nizozemci, a kasnije Amerikanci i Japanci te Nijemci i Rusi. U procesu dekolonizacije, u Oceaniji nastaje niz nezavisnih zemalja, ali su neki otoci i otočja i dalje u posjedu stranih sila.³⁵

S ekonomskog aspekta, male otočne države Oceanije su se okoristile ekonomskim rastom u Aziji tijekom posljednja dva desetljeća jačajući međusobne ekonomske veze, a istovremeno oslabljujući veze s Amerikama i Europom u većini slučajeva. Cjelovitiju integraciju s Azijom otežava demografija ove skupine zemalja. Papua Nova Gvineja, Fidži i Solomonovi otoci zajedno čine oko 90% ukupnog stanovništva svih 15 malih otočnih zemalja Oceanije dok šest zemalja ima populaciju manju od 20000. Razmjerno male veličine populacije umanjuju ekonomije obujma zbog čega industrijalizacija u ovim zemljama ostaje minimalna, a visoki troškovi transporta i sirovina dodatno otežavaju mogućnosti poduzetništva. Iako je većina ovih zemalja bogata prirodnim resursima, nemogućnost generiranja ekonomije obujma rezultirala je time da 20-30% BDP-a čine poljoprivreda i šumarstvo. Većinu izvoza tako čine proizvodi poput kokosova ulja, kakaa, kave, svježe i konzervirane ribe, morske trave, drva i rude zlata.³⁶

Jedan od gospodarski uspješnih primjera je Fidži koji ima dosta razvijenu tekstilnu industriju i nesputan pristup Australiji i Novom Zelandu zahvaljujući Sporazumu SPARTECA (*South Pacific Regional Trade and Economic Co-operation Agreement*). Blizina Australije i Novog Zelanda te, u usporedbi s ostalim zemljama skupine, funkcionalan zračni prijevoz, omogućili su i dobro razvijen turizam s preko 500.000 posjetitelja godišnje.³⁷

Turizam je jedan od sektora koji se pokazao ključnim, privlačeći u regiju minimalno 1.5 milijuna posjetitelja godišnje, o čemu će biti više govora u nastavku poglavlja. Može se zaključiti kako poljoprivreda i turizam predstavljaju glavne ekonomske aktivnosti na

³⁵ Šegota T. i Filipčić A. (2004.): *Geografija Australije i Oceanije*, Izdavačka kuća Meridijani, Samobor, str.132-133

³⁶ ADBI Institute (2016): *Economic Growth and Sustainable Development in the Pacific Island Countries*, dostupno na: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/219266/adb-pb2016-6.pdf>, pristupljeno 25.6.2021., str. 3

³⁷ Duncan, R., Nakagawa, H. (2007): *Obstacles to economic growth in six Pacific island countries*, dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/237434801_OBSTACLES_TO_ECONOMIC_GROWTH_IN_SIX_PACIFIC_ISLAND_COUNTRIES, pristupljeno 25.6.2021.

području malih otočnih država Oceanije. U daljnjem razvoju bi stoga trebalo staviti naglasak na povezivanje lokalnih poljoprivrednika i nositelja turističke djelatnosti za dobrobit svih dionika.

4.2. Čimbenici razvoja turizma u malim otočnim državama Oceanije

Bez obzira na značajne prirodne atrakcije kojima raspolaže, Oceanija je u turističkom pogledu slabije razvijena od Australije i Novog Zelanda. Najznačajniji uzročnici tomu su udaljenost od glavnih emitivnih područja, slabija prometna povezanost unutar regije ali i s ostatkom svijeta.

Turizam se kao sektor u malim otočnim državama Oceanije počeo značajnije razvijati od 1980-ih godina u sklopu masovnog turizma te postupno, 1990-ih i 2000-ih prerastao u ekoturizam. Palau je primjerice država koja se promovirala na ciljnim tržištima Japana, a kasnije i Kine, kao popularna i prestižna destinacija za ronjenje i ekoturizam privlačeći tako goste visoke platežne moći. Turizam na Fidžiju se također brzo razvijao najviše zahvaljujući svojem međunarodno konkurentnom zračnom prijevozu.³⁸

Prirodni se turistički faktori temelje na klimi, reljefu i moru. Oceanija je smještena u tropskom pojasu te broji veliku količinu sunčanih sati dok temperature zraka ne padaju ispod 20°C praćeni stalnim vjetrovima koji rashlađuju zrak. Reljefna posebnost je velik broj otoka vulkansko-koraljne građe i razvedenih obala. Slabija gospodarska razvijenost onemogućava nužna ulaganja u razvoj smještajnih objekata Oceanijskih država zbog čega se one okreću inozemnim investitorima iz drugih dijelova svijeta koji u pravilu podižu smještajne objekte visoke kategorije u skladu s tradicionalnim načinima gradnje. Od tri otočne skupine, turizam je u Melaneziji najslabije razvijen. Njegov razvoj je započeo tek krajem 20.st. te još uvijek nije dosegao značajnije razmjere. Osim slabije gospodarske razvijenosti, turistički razvoj usporava i velika sparina koja je većini turista teško podnošljiva. Guste tropske šume su životni prostor domorodačkih naroda koji su zadržali tradicionalni način života, a boravak među njima predstavlja posebnu atrakciju za turiste. Turistički najrazvijenija država je Fidži koja svoju turističku ponudu temelji na kupališnom turizmu tijekom cijele godine. Izgradnjom

³⁸ ADBI Institute, op. cit., str. 4

golf terena, razvojem ronilačkog i ostalih selektivnih oblika turizma je u novije vrijeme obogaćena turistička ponuda. Polinezija svoj turistički razvoj također temelji na cjelogodišnjem kupališnom turizmu. Temperature zraka osciliraju između 22 i 26 °C tijekom cijele godine pružajući tako idealne uvjete za razvoj kupališnog turizma. Turistički razvoj je započeo kasno, sredinom 20.st. kada su izgrađene prve zračne luke i uspostavljene redovne zračne veze s ostalim dijelovima svijeta. Turistički je područje Mikronezije najrazvijenije s naglaskom na kupališni turizam gdje se temperature zraka kreću između 20 i 30°C tijekom cijele godine.³⁹

S obzirom na elemente na kojima ove zemlje temelje svoj turistički razvoj, vidljivo je kako je glavni čimbenik razvoja bila atraktivna i dobro očuvana prirodna osnova te ugodna klima pogodna za cjelogodišnji turizam.

4.3. Turistički pokazatelji u malim otočnim državama Oceanije

Iako je turizam za većinu malo-otočnih država Oceanije od iznimne važnosti, stupnjevi razvijenosti svake od njih su različiti, ali i pristupi kojima su se zemlje vodile u turističkom razvoju.

Primjerice u Melanezijskoj skupini otoka se ističe Fidži čiji otok Viti Levu je najveći i najposjećeniji otok, a glavne destinacije su Suva, Nadi i Lautoka. Kupališni turizam je najrazvijeniji u sjevernom dijelu otoka koji se naziva Sunčanom obalom, a glavno odredište je otočić Nananu-i-Ra. Turistički razvoj se bilježi i na Koraljnoj obali smještenoj u jugozapadnom dijelu istog otoka. Viti Leva bilježi čak 60% turističkog prometa. Na primjeru otoka Polinezije, koji su površinom skućeni i mogu primiti ograničen broj posjetitelja, vlasti su se usmjerile na razvoj elitnog turizma. Najrazvijeniji je arhipelag Društvenih otoka koji su dio Francuske Polinezije. Nositelj turističkog razvoja je Tahiti, a slijedi ga Moorea. Pojedini atoli su destinacije elitnog turizma i nude smještaj bogatoj klijenteli od kojih je najvažniji i najbogatiji Bora-Bora.⁴⁰

Jedan od načina na koji je moguće vidjeti značaj nekog sektora za gospodarstvo određene zemlje je i njegov udio u ukupnom BDP-u stoga su u tablici ispod (Tablica 1)

³⁹ Curić Z., Glamuzina N., Opačić Vuk T., op. cit., str. 87- 88

⁴⁰ Curić Z., Glamuzina N., Opačić Vuk T., op. cit., str. 87- 88

izdvojeni postotni udjeli usluga u BDP-u za male otočne države Oceanije za razdoblje 2011.-2019. godine iz koje je vidljiva dominantnost uslužnog sektora koji u većini zemalja čini više od polovice udjela u BDP-u, a na primjerima Cookovih Otoka i Republike Palau gotovo i 90%. Ovakva gotovo isključiva ovisnost o jednom sektoru je s ekonomskog aspekta nepoželjna jer samim time dovodi u pitanje opstanak cijele ekonomije u slučaju blokade ili kraha tog sektora, a posebice je zabrinjavajuća ukoliko se u obzir uzme osjetljivost malih otočnih država na različite vanjske utjecaje. Aktualna situacija s pandemijom bolesti COVID-19 jedan od najboljih primjera kako se funkcioniranje cijelog jednog sektora, u ovom slučaju turizma i putovanja općenito može zaustaviti te na taj način gospodarstva ovisna isključivo o njima ostaviti bez ikakvih prihoda.

Tablica 1: Postotni udio usluga u BDP-u malih otočnih zemalja Oceanije za razdoblje 2011.-2019.g.

Zemlja	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cookovi Otoci	89,51	87,56	89,16	89,11	85,45	89,44	88,09	89,13	...
Republika Fidži	68,59	68,72	68,25	70,62	70,64	67,00	67,50	67,20	...
Republika Kiribati	61,92	61,66	61,83	61,79	62,26	60,10	59,55
Republika Maršalovi otoci	73,3	70,20	72,80	75,20	77,30	72,80	73,60	74,30	...
Savezne Države Mikronezije	63	61,10	64,00	67,40	65,70
Republika Nauru	56,45	44,39	56,77	71,64	89,93
Niue	74,40	75,36	76,44	76,96	77,49	77,63	76,27
Republika Palau	86,07	86,51	87,03	87,82	87,81	86,37	87,21	87,08	...
Nova Gvineja	48,20	51,43	52,44	46,84	45,30	45,23	43,50	43,30	42,90
Nezavisna Država Samoa	71,98	71,98	71,56	73,30	73,03	72,90	73,79	75,94	74,18
Solomonovi Otoci	47	47,80	50,50	48,20	51,10	49,80
Kraljevina Tonga	58,81	59,30	62,16	62,47	62,26	61,54	60,45	60,88	...
Tuvalu	64,62	68,35	67,29	68,36	65,86	63,91	62,19
Republika Vanuatu	65,47	65,27	64,90	64,50	65,45	66,64	65,86

Izvor: Azijska razvojna banka (ADB): Ključni indikatori, dostupno na: <https://kidb.adb.org/kidb/graphs/sdbsgraphs>, pristupljeno 28.6.2021.

Prema godišnjem izvještaju turističkih dolazaka za 2018.g. u otočnim zemljama Oceanije, prihodi od turizma zemalja Oceanije doprinijeli su preko 11% regionalnom BDP-u te generirali 131.010 radnih mjesta. Ovakvi rezultati osnažuju turistički sektor u nastojanjima da postanu predvodnici ekonomskog rasta te kreiranja radnih mjesta. Sve zemlje/ regije Oceanije zabilježile su pozitivni rast u turističkim dolascima, a vodeća je Mikronezija s 3,5%, Polinezija bilježi rast 3,3%, a Melanezija 1,2%. Kao dominantan motiv dolazaka ističe se odmor koji prema izvješću za 2018.godinu ima udio 64,9%. Osim odmora, najveći broj dolazaka bilježi se radi posjeta obitelji i prijateljima (13,9%), te poslovni razlozi (12,1%).⁴¹

U tablici u nastavku bit će istaknuti neki od parametara kojima će se nastojati pobliže prikazati kontekst turizma u malim otočnim državama Oceanije. Parametri koji će se razmatrati su broj stanovnika, HDI indeks⁴², broj turističkih dolazaka te direktni doprinos turizma BDP-u zemlje iskazani u postotku. Izneseni podatci su iz 2019.godine uz izuzetak podatka o broju stanovnika gdje je važeća vrijednost s posljednjeg popisa stanovništva.

⁴¹ PIC: *2018 Annual Visitor Arrivals Report*, dostupno na: <https://pic.or.jp/ja/wp-content/uploads/2019/07/2018-Annual-Visitor-Arrivals-ReportF.pdf>, pristupljeno 28.6.2021.

⁴² HDI indeks iskazuje prosječni uspjeh u ključnim životnim segmentima, odnosno dužina i kvaliteta života, obrazovanje, dostojni standardi življenja. Zemlje s indeksom ećim od 0,8 se smatraju razvijenima

Tablica 2.:Kontekst turističkih pokazatelja u malim otočnim državama Oceanije

Država	Broj stanovnika	HDI (2019.g.)	Broj turističkih dolazaka u 2019.g.	Doprinos BDP-u (%) u 2019.g.
Republika Fidži	829.149	0,743	969.000	24,47
Republika Kiribati	112.407	0,630	12.000	2,7
Savezne Države Mikronezije	104.433	0,620	18.000	6,2
Republika Palau	21.288	0,826	94.000	45,83
Nova Gvineja	7.919.825	0,555	211.000	0,017
Nezavisna Država Samoa	193.759	0,715	181.000	24,3
Solomonovi Otoci	587.482	0,515	28.900	5,2
Kraljevina Tonga	106.364	0,725	94.000	11,14
Republika Vanuatu	264.603	0,609	256.000	34,79

Izvor: izrada autorice prema podacima Svjetske banke, WorldData.info te UNDP-a

Iz navedene tablice je vidljivo kako se najveći doprinosi turizma državnom BDP-u ostvaruju u Republici Fidži, Republici Palau, Nezavisnoj Državi Samoa, Kraljevini Tongo te Republici Vanuatu. Iz navedenog se može zaključiti kako su gospodarstva ovih zemalja najviše ovisna o turističkim rezultatima zemlje dok su zemlje poput Republike Kiribati i Nove Gvineje među najmanje osjetljivima na promjene u turističkim kretanjima.

Najveći broj turističkih dolazaka se ostvaruje u Republici Fidži, a slijede ju Republika Vanuatu i Nova Gvineja te Nezavisna Država Samoa. Usporede li se ove zemlje prema

indeksu ljudskog razvoja (HDI), vidljivo je kako većina ovih zemalja spada u umjereno razvijene zemlje.

4.4. Utjecaj turizma na prirodnu osnovu u malim otočnim državama Oceanije

Razlikuju se tri široka spektra utjecaja turizma, a to su okolišni, ekonomski i socijalni. U razmatranju utjecaja turizma treba uzeti u obzir i napore koji se ulažu u konverziju ka održivom razvoju. Turizam se kao sektor prvenstveno počeo razvijati na onim mjestima gdje prirodno okruženje nije bilo pogodno za razvoj poljoprivrede i šumarstva te nisu pronađeni neki vrijedni minerali.

Neki od najistaknutijih ekoloških i okolišnih utjecaja turizma na području otoka Oceanije uključuju čišćenje i mehaničku obradu šuma i estuarija za izgradnju turističkih naselja i golf terena; uklanjanje obalne vegetacije radi proširenja prostora plaža što posljedično ubrzava obalnu eroziju i zagađenje. S druge strane, turizam ima mogućnost značajno doprinijeti zaštiti okoliša kroz razumno upravljanje turističkim uslugama, posebice velikim hotelima i turističkim naseljima.⁴³

Turizam se smatra energetski intenzivnom industrijom sa značajnim doprinosom globalnim emisijama CO₂. Najveći uzročnik navedenih emisija je upravo zračni i pomorski – kruzing promet, a u zemlje Oceanije upravo 59% posjetitelja stiže zračnim, a 41% pomorskim prijevozom.⁴⁴

Može se reći kako su utjecaji turizma na prirodnu osnovu malih otočnih država Oceanije negativni, ali se ulažu napore na svim razinama kako bi se ti negativni utjecaji smanjili i doveli pod kontrolu. Izgradnja smještajnih i ostalih uslužnih kapaciteta nužna je za razvoj turizma na nekom području, no upravo i na primjeru ovih zemalja, ono često dovodi do narušavanja okoliša, nestajanja prirodnih staništa te brojnih pratećih posljedica koje možebitno nisu odmah vidljive. Bitno je da nositelji turističke ponude u ovim destinacijama osvijeste značaj koji prirodna osnova ima za njih, odnosno da im je upravo to primarni turistički resurs na kojem se temelji cjelokupna ponuda i djelatnost

⁴³ Taua'a, S.: *Tourism Issues in the Pacific*, dostupno na: <https://press-files.anu.edu.au/downloads/press/p223711/pdf/ch12.pdf>, pristupljeno 28.6.2021.

⁴⁴ MDPI: *Influences of Climate Change on Tourism Development in Small Pacific Island Countries*, Sustainability 2021, 13, 4223, dostupno na: <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/8/4223/pdf>, pristupljeno 23.6.2021.

te kako se narušavanjem tih osnovnih resursa narušava i turistički doživljaj. Pozitivan je primjer Samoe koja je svoj turistički razvoj od početka planirala i usmjeravala ka manjim proporcijama uz tendenciju očuvanja lokalnih običaja i kulture te prirodne biosfere.

4.5. Održivi razvoj turizma u malim otočnim državama Oceanije

Male otočne države Oceanije suočavaju se s jedinstvenim razvojnim izazovima. Udaljene su od glavnih, većih tržišta, često jako malog broja stanovnika rasprostranjenog po manjim otocima i na velikim udaljenostima te se nalaze među najugroženijima u odnosu na utjecaje klimatskih promjena, međutim, imaju i neke jedinstvene prilike, na kojima ako se radi mogu voditi ka daljnjem rastu i razvoju.

Na temelju ovakvog razmišljanja, Svjetska banka je osmislila seriju mogućnosti kojima bi se ubrzao ekonomski rast zemalja Oceanije do 2040.g. i objavila ih kao cjeloviti dokument pod nazivom "*Pacific Possible*", a kao sedam ključnih područja razvoja izdvojeni su otvaranje novih turističkih tržišta i povećana mobilnost radne snage među pacifičkim zemljama, unaprjeđenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija, rast prihoda kroz održivo ribarenje te istraživanje mogućnosti za dubokomorsko rudarenje. Kao najveće prijetnje se ističu klimatske promjene, prirodne katastrofe te nezarazne bolesti.⁴⁵

Nameće se pitanje jesu li resursi kojima raspolažu male otočne države Oceanije adekvatne i dovoljne da osiguraju ostvarivanje jednakih ili sličnih stopa razvijenosti kao neke razvijenije zemlje.

Turizam je od vitalne važnosti za gospodarstvo malih otočnih država Oceanije, posebice za one koje nemaju niti jednu alternativnu industriju i ovise o prihodima ovog sektora, inozemnim prihodima i zaposlenju. Otoci Oceanije su turistički prirodno atraktivni zbog imidža "sunca i mora" te egzotičnog ambijenta.

⁴⁵ Svjetska banka: *Pacificpossible*, dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/09/07/world-bank-lays-out-options-for-accelerated-pacific-island-growth>, pristupljeno 20.6.2021.

Nedostatak pravog plana, ograničeni resursi, ranjiv okoliš i druga razvojna ograničenja usporavaju održiv turistički razvoj stoga je 2011.g. od strane vođa zemalja FIC-a (*Pacific Forum Island countries*) potpisana Deklaracija o održivom ekonomskom razvoju, a koja uključuje posvećenost podržavanju rasta turističkog sektora. Osim otočnih zemalja Oceanije, ovu Deklaraciju su potpisali i Australija i Novi Zeland. Istaknuto je kako je za veliki broj malih otočnih država Oceanije, turizam ključan za ostvarivanje prihoda i socio-ekonomski razvoj dok osjetljivost sektora raste zbog nedostatka adekvatnih resursa kojima bi se financirao razvoj infrastrukture te pripreme za klimatske promjene. Prihvatanje vlastitih ograničenja na dugoročnom planu jedan je od preduvjeta za dobro planiranje razvoja. U sklopu planova za održivi razvoj tako se ističu, poboljšanje prometne infrastrukture; izgradnja cestovnih mreža između turističkih i poljoprivrednih zona kako bi se turistima omogućio odlazak na udaljenija mjesta, a lokalnom stanovništvu ostvarilo pristup tržištu. Jačanje lanaca opskrbe također je jedan od ključnih elemenata kroz koji se želi osnažiti lokalnu proizvodnju. S prometne strane, na regionalnoj razini je potrebno uskladiti i koordinirati zračni promet koji je od velike važnosti za razvoj turizma. U vidu daljnjeg razvoja, bitno je proučavati utjecaje rasta razine mora te ekstremnih vremenskih pojava na turističku aktivnost otoka te razvijati sustave za rana upozorenja i informacije. Kroz stigmatu održivog razvoja, važno je priznati i njegove negativne učinke te daljnji turistički razvoj mora biti prihvaćen od strane lokalne zajednice.⁴⁶

Turizam u ovoj regiji ima mogućnost da ostvari dugoročne koristi za destinaciju, a pod uvjetom da ostane i održiv, mora zadovoljiti nekoliko kriterija;⁴⁷

- Mora biti financijski održiv, omogućiti realni povrat investicija te osigurati radna mjesta;
- Mora osigurati zadovoljstvo posjetitelja;
- Treba prepoznati porast motivacije turista za upoznavanjem lokalne kulture i načina života koji su jednako ranjivi kao i prirodna osnova koja predstavlja osnovni resurs;
- Turizam treba temeljiti na suradnji sa lokalnom zajednicom

⁴⁶ Saverimuttu, V., Varua, M (2014): *Promoting sustainable tourism in the Pacific Forum Island countries*, Conference for Sustainable Tourism, Vol.187, dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/271451112_Promoting_sustainable_tourism_in_the_Pacific_Forum_Island_countries, pristupljeno 28.6.2021.

⁴⁷ Taua'a, S., op.cit.

Način na koji se iskorištavaju prirodni obnovljivi resursi ima bitan učinak na održivost gospodarstva. Ukoliko se prekomjerno iskorištavaju, čak i obnovljivi resursi mogu doći do granica iskoristivosti. Napredak u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja zahtijevat će uključiv, lokalno usmjeren pristup, kao i dugoročnu suradnju između vlada, međunarodnih razvojnih partnera i organizacija.

ZAKLJUČAK

Ovim radom je ponuđen jedinstven uvid na utjecaje turizma na prirodnu osnovu, utjecaj koji se u literaturi često nalazi u sjeni znatnije raščlanjenih i bolje analiziranih ekonomskih učinaka turizma.

Predmet ovog istraživanja su male otočne države koje se ističu već u samom startu zbog nemogućnosti jedinstvene definicije istih. Prilikom klasifikacije istih, najčešće se koriste kvantitativni pokazatelji iako neke površinski i/ili brojem stanovnika male zemlje mogu imati značajan geo-politički značaj i utjecaj. Gospodarski ove zemlje često oskudijevaju u resursima stoga razvijaju one gospodarske grane za koje imaju predispozicije, a u većini slučajeva su to poljoprivreda, rude i turizam. Njihov geografski položaj, udaljenost tržišta i slaba međunarodna prometna povezanost otežavaju značajniji ekonomski zamah, a osjetljivost ekosustava čini ih vrlo ranjivima naspram sve većih klimatskih promjena.

Male otočne zemlje već same po sebi predstavljaju turistički resurs, a svoj razvoj u tom pogledu baziraju na bogatoj prirodnoj osnovi i ugodnoj klimi, a kao dodatni faktori se ističu lokalna kultura i autohtoni način življenja koji u cjelini stvaraju percepciju egzotičnih destinacija. Turizam u malim otočnim državama potiče ekonomski rast, mogućnosti zaposlenja, razvoj infrastrukture te poboljšavanje uvjeta života lokalnog stanovništva, no istovremeno ima značajne negativne utjecaje na prirodnu osnovu te brojne otočne države bilježe nestanke prirodnih staništa, narušavanje bioraznolikosti, porast svih oblika zagađenja vode i tla, rast otpada i štetnih ispusta, deforestaciju i slične posljedice. Navedene negativne posljedice se nastoje umanjiti i kontrolirati prihvaćanjem načela održivog razvoja te planiranjem budućih turističkih aktivnosti.

U uvodnom dijelu je postavljena hipoteza koja je ovim radom i potvrđena. Iako turizam uzrokuje brojne negativne posljedice na prirodnu osnovu, u velikom broju slučajeva predstavlja jedinu dostupnu ekonomsku razvojnu varijantu koja se kvalitetnim planiranjem može uspješno realizirati na dobrobit svih dionika.

POPIS LITERATURE

Tiskani izvori:

- Curić Z., Glamuzina N., Opačić Vuk T. (2013.): *Geografija turizma – regionalni pregled*, Naklada Ljevak, Zagreb
- Šegota T. i Filipčić A. (2004.): *Geografija Australije i Oceanije*, Izdavačka kuća Meridijani, Samobor
- Velika enciklopedija zemlja (2009.): *Oceanija i kazalo*, svezak 16, 24sata d.o.o., Zagreb

Internetski izvori:

- ADBI Institute (2016): *Economic Growth and Sustainable Development in the Pacific Island Countries*, dostupno na: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/219266/adbi-pb2016-6.pdf>, pristupljeno 25.6.2021.
- Apostolopoulos, Y., Gayle, D.J. (ur.) (2002): *Island tourism and sustainable development; Caribbean, Pacific, and Mediterranean Experience*, Praeger, London, dostupno na: https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=uruoebh6vvsC&oi=fnd&pg=PP7&dq=tourism+development+in+island+states&ots=Uc2-cYQQZN&sig=2NPNS1uy4fmxqHahwpTZ0kjBdHY&redir_esc=y#v=onepage&q=tourism%20development%20in%20island%20states&f=true, pristupljeno 17.6.2021.
- Briguglio, L. (2008): Sustainable tourism in small island jurisdictions with special reference to Malta, *Journal of Tourism Research*, 1(1), 29-39, dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/196280205.pdf>, pristupljeno 21.6.2021.
- Brussels development briefings (2014): Small island economies: from vulnerabilities to opportunities, *Brussels Policy Briefing no. 37*, Bruxelles, preuzeto s: <https://europa.eu/capacity4dev/intra-acp-agricultural-policy/event/brussels-policy-briefing-no37>, pristupljeno 15.6.2021.

- Bueger, C., Wivel, A. (2018): How do small island states maximize influence? Creole diplomacy and the smart state foreign policy of the Seychelles, *Journal of the Indian Ocean Region*, 14(3):1-19, dostupno na:
- <https://www.researchgate.net/publication/324999043> How do small island states maximize influence Creole diplomacy and the smart state foreign policy of the Seychelles, pristupljeno 5.6.2021.
- Duncan, R., Nakagawa, H. (2007): *Obstacles to economic growth in six Pacific island countries*, dostupno na: <https://www.researchgate.net/publication/237434801> OBSTACLES TO ECONOMIC GROWTH IN SIX PACIFIC ISLAND COUNTRIES, pristupljeno 25.6.2021.
- Galičić, V., Laškarin, M. (2016): *Principi i praksa turizma i hotelijerstva*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija, Sveučilište u Rijeci, dostupno na: https://www.fthm.uniri.hr/images/knjiznica/e-izdanja/Principi_i_praksa_turizma_i_hotelijerstva.pdf, pristupljeno 20.6.2021.
- Kadušić, A., Smajić, S. i Mešanović Dž. (2018): *Turistička geografija: fizičkogeografske i društvenogeografske osnove turizma*, OFF-SET, Tuzla, dostupno na: <https://www.researchgate.net/profile/Alma-Kadusic/publication/341234683> Turistička geografija fizičkogeografske i društvenogeografske osnove turizma/links/5eb5440892851cd50da19d73/Turistička-geografija-fizickogeografske-i-drustvenogeografske-osnove-turizma.pdf, preuzeto 25.6.2021.
- Kurečić, P. (2012).: Problematika definiranja malih država, *Hrvatski geografski glasnik*, 74.(2.), str. 89-112. Dostupno na: <https://doi.org/10.21861/HGG.2012.74.02.05>, pristupljeno 10.6.2021.
- MDPI: *Influences of Climate Change on Tourism Development in Small Pacific Island Countries*, *Sustainability* 2021, 13, 4223, dostupno na: <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/8/4223/pdf>, pristupljeno 23.6.2021.
- PIC: *2018 Annual Visitor Arrivals Report*, dostupno na: <https://pic.or.ip/ja/wp-content/uploads/2019/07/2018-Annual-Visitor-Arrivals-ReportF.pdf>, pristupljeno 28.6.2021.

- Pičuljan, M., Težak Damijanić, A., i Šergo, Z. (2018): IDENTIFIKACIJA I SISTEMATIZACIJA UTJECAJA TURIZMA, *Ekonomska misao i praksa*, (2), str. 585-602, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/213316>, pristupljeno 18.06.2021.
- Sunlu U. Environmental impacts of tourism. In : Camarda D. (ed.), Grassini L. (ed.). *Local resources and global trades: Environments and agriculture in the Mediterranean region*. Bari : CIHEAM, 2003. p. 263-270 (Options Méditerranéennes: Série A. Séminaires Méditerranéens; n. 57), dostupno na <http://om.ciheam.org/article.php?IDPDF=4001977>, pristupljeno 22.6.2021.
- Sustainable travel international: SIDS; dostupno na: <https://sustainabletravel.org/small-islands/>, pristupljeno 4.6.2021.
- Svjetska banka: *Pacificpossible*, dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/09/07/world-bank-lays-out-options-for-accelerated-pacific-island-growth>, pristupljeno 20.6.2021.
- Svjetska banka: The World Bank In Small States, dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/country/smallstates/overview#1>, pristupljeno 10.6.2021.
- Svjetska banka: *World Bank Group Engagement with Small States: Taking Stock*, dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2017/01/23/small-states-taking-stock>, pristupljeno 10.6.2021.
- Svjetska banka (2016): *World Bank Group Engagement with Small States: Taking Stock*, dostupno na: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/244361475521083722-0290022016/original/SmallStatesStocktakingpaper2016.pdf>, preuzeto 7.6.2021.
- Theobald, W. F. (ur.) (2005): *Global Tourism*, Elsevier Inc., Burlington, dostupno na: https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=SYssBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA79&dq=positive+impacts+of+tourism&ots=4UFI5Oyqcq&sig=mL3YZosrGml_iM0yNCwv9ezk4ko&redir_esc=y#v=onepage&q=positive%20impacts%20of%20tourism&f=true, pristupljeno 25.6.21.

- Taua'a, S.: *Tourism Issues in the Pacific*, dostupno na: <https://press-files.anu.edu.au/downloads/press/p223711/pdf/ch12.pdf>, pristupljeno 28.6.2021.
- Tisdell, C. (2006): *Economic Theory, Applications and Issues: Economic Prospects for Small Island Economies, Particularly in the South Pacific*, in *Globalising World*, dostupno na: <https://ageconsearch.umn.edu/record/90547/files/WP%2043.pdf>, pristupljeno 13.6.2021.
- UN: *About Small Island Developing States*, dostupno na: <https://www.un.org/ohrls/content/about-small-island-developing-states>, pristupljeno 10.6.2021.
- UN; Sustainable development goals – knowledge platform: *Small Island Developing States – Implementation of Agenda 21*, dostupno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/sids/decisions>, pristupljeno 27.6.2021.

POPIS TABLICA

- Tablica 1: Postotni udio usluga u BDP-u malih otočnih zemalja Oceanije za razdoblje 2011.-2019.g., str. 27
- Tablica 2: Kontekst turističkih pokazatelja u malim otočnim državama Oceanije, str. 29

SAŽETAK

Male otočne države predstavljaju jedinstvene sustave specifične po svojim geografskim i gospodarskim karakteristikama. Nemogućnost jasnog definiranja malih zemalja dopušta širok prostor za manevar prilikom istraživanja, no na razini međunarodnih organizacija ne dolazi do velikih odstupanja u klasifikaciji iako koriste različite parametre. Osim specifičnog geografskog položaja i udaljenosti od tržišta, male otočne države su specifične po svojim prirodnim resursima na kojima grade gospodarstvo. Upravo ti resursi su u velikom broju slučajeva oskudni te se ekonomije ovih država većinom baziraju na poljoprivredi i turizmu, a samo mali broj država ima razvijenu neku drugu industriju. Usmjerenost na turizam zemljama bez značajnijih alternativnih resursa daje mogućnost brzog ekonomskog napretka i razvoja premda takav razvoj treba vrlo dobro planirati u skladu s postulatima održivog razvoja kako negativni učinci turizma ne bi premašili pozitivne socio-ekonomske utjecaje.

Male otočne države su same po sebi turistički atraktivne te imaju bogatu prirodnu osnovu. Razvojem turizma može doći do značajnih oštećenja u okolišu i porasta osjetljivosti ovih zemalja na vanjske utjecaje, klimatske promjene, ali i ekonomske šokove. Ukoliko se razvojem turizma naruši osnovni turistički resurs – prirodna osnova nastaju nepovratne štete za cijelu zemlju.

Ključne riječi: male države, otočne države, utjecaji turizma na prirodnu osnovu, gospodarski razvoj

SUMMARY

Small island countries represent unique systems special by their geographical and economical features. Inability to define small countries creates a broad area when it comes to research coverage. Even so, when comparing data published by international organizations, differences are small to none. Besides their specific geographical position and distance from the markets, small island states are special for their rich natural resources that present a base for economic development. Precisely these resources are very scarce in many countries so countries base their economies on agriculture and tourism. There are just a few countries that have some other industry as dominant. Tourism orientation gives these states an opportunity for rapid economical growth and development even though that same development should be planned by sustainable development principles for the positive economic impacts to overcome the negative environmental impacts.

Small island countries are touristically attractive by themselves and have a very rich natural attraction basis. By developing tourism, significant environmental damages may occur are the countries' sensibility to exterior impacts may grow. If the natural basis as the main touristic resource is destroyed by developing tourism, irreversible damages may occur.

Keywords: small countries, island countries, environmental tourism impacts, economic development